

զուն բոլորովին տարբեր է պարզ խօսակցութեան լեզուէն : Աւրոպացւոյ մը համար՝ ամենէն մեծ դժուարութիւնը հնչմունքն է . ամենայն բառ կրնայ հնչուիլ հինգ զանազան եղանակով . բայց ամէնն ալ այնպէս որոշ չեն , որ անվարժ ականջ մը կարենայ զանազանել զանոնք : Այս միավանկ բառերը այնպէս սաստիկ շուտութեամբ մէկմէկու կը յաջորդեն , որ շատ հեղ կարծես թէ գիր մ' ալ կը թողուի , և երկու միավանկն ալ մէկ կ'ըլլայ . հագագային ձայնէ մը պէտք կ'ըլլայ շուտ մը անցնիլ տափակ ձայնի մը , սուլելու ձայնէ մը բերանալիւր ձայնի . երբեմն պէտք է որ ձայնդ քմային ըլլայ , երբեմն կուրդային , և գրեթէ միշտ ռնգաձայն : Վարդգէսըս գրեթէ յիսուն անգամ ծառայիս առջև կը կարդայի՝ հասարակաց խօսելէն առաջ . և սակայն իր շարունակ սրբագրելէն վերջն ալ կ'ըսէին որ քարոզին տասը մասէն հազիւ թէ իրեքը կը հասկընային : Բարեբաղդաբար ջինները սաստիկ համբերող են . և կը զարմանան , որ մէկ տգէտ օտարական մը կարող ըլլայ սորվելու իրենց լեզուէն երկու բառ մը :

Մըսէն թէ շատ անգամ ջինք երգիծաբանութիւններ կը շարագրեն , որոնց եթէ գրուածքին նայիս՝ իմաստնին մաքուր և վսեմ բաներ են , բայց եթէ հնչմունք միտ դնես՝ ծաղրական կամ յիմարական իմաստներ կը բովանդակեն : ջինաց լեզուին մէջ երբեմն մէկ բառ մը իրեք կամ չորս հազար գրանշաններու կը համաձայնի , բոլորովին մեր լեզուաց հակառակ՝ ուր բիւրաւոր զանազան բառեր նոյն գրելով կը բացատրուին . և մինչ մեր լեզուաց մէջ գրերը բառերու ու ձայներու նշանակ են , ջինաց մէջ իմաստից նշան են տառերը կամ ձևերը , անոր համար աւելի բանանշան կրնան ըսուիլ քան բառանշան կամ գրանշան : Մարդկութեան առաջին դարերուն մէջ կամ 'ի սկիզբն քաղաքականութեան՝ մինչդեռ մարդուս միտքը շատ զարգացած չէր ու գաղափարները չէին աճած , այս

բանանշանները շատ պիտանի և յարմար էին քան մեր գրերը՝ դիւրաւ և յստակ իմացընելու համար իր միտքը առ այլ . բայց քաղաքականութեան և մտաց զարգացման ատեն , ինչպէս հիմա , շատ անկատար ու դժուար և մտաց արգելք է այս կերպը : Ինչպէս որ կը փորձեն գրագէտք ջինաց , ազգայինք և օտարք . վասն զի հիմա ջինաց լեզուն 214 արմատական նշաններ ունի , 40,000 ալ հաստատուն կամ բանանշաններ , անկէ զատ բիւրաւորներ ալ՝ որոնց իմաստը հաստատուն ու ամենայայտ չէ . անով բառագրոց մէջ մեծ խառնակութիւն կայ , ուսանողաց մեծ շփոթութիւն , և երկար ժամանակի կուրուստ սորվելու միջոց :

ԾԱՆԿԱՔԱՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ

Հաւատք , Յոյս և Սէր :

Մի մարդ , ցածո զանձն քո . խոնարհեաց էջ յերկիր , յանցաւոր մահացու . արկ զձակատ քո 'ի հող և 'ի փոշի , և հեծուութիւնք քո անմիտութար լցուցեն զսահման երկրի , ուր աթոռն է թշուառութեան , և զոր ետ քեզ Բնուած վրէժխնդիրն՝ յաքսոր և 'ի գերեզման , զոր օրինակ թէ անկելոյ թագաւորի դուզնաքեայ իմն սահմանեսցի վիճակ : Այլ աղէ զինչ ասեմ . նա մանաւանդ ուրախ լեր , և ընդ նորոյն խոնի գոչեալ թէ՝ « Երանի յանցուածոյն որ արժանի գտաւ զայդպիսի ունել Փրկիչ մեծ » : Երօնք շնորհէն առ քեզ բազմապատիկ առաւել քան զոր կորուսեալ էր քո . նա ինքն վերամբառնայ զքեզ յայն ծագ կատարելութեան , որ գերագոյն քան զհրեշտակս ընծայեցուցանէ զանձն քո՝ որքան առաքինութեանն յաղթանակք վեհագոյնք իցեն քան զանմեղութիւնն անդորրաւէտ և առանց միցանացն : Օջրացեալդ աստուածային շնորհքը զգարամէտ յօժարութիւնս ամենայն նըկուն արարեալ ընկճեսցես : Մի որ այ-

սուհետեւ զապականեալ բնութենէն մարդոյն բողոքիցէ առ իս . չկամիմ ես, նա և չտեսանեմ իսկ այլ բնութիւն, բայց որ վերականգնեալն է և զարդաբեալ : Հաւատք բանան ինձ զերկինս առաջի, զտգիտութիւնս իմ լուսաւորեն, պնդեն զվարանս մտաց իմոց, և ի բաց վանեալ զոր զնովան մածանէր մեայլ նսեմաստուեր՝ հոսանս լուսոյ գընացուցանեն : Յոյսն զկնի գնայ հետոյ նորա, կենաց զմայլումն անսպառ և մըտերիմ ընկեր Սիրոյ : Հաւատալ, յուսալ, սիրել, այս է աւագիկ կրօնն աւմենեին : Եւ ոչ մի զոհ ծանր քայցէ յորժամ աներկբայ առաջի կայ յոյս . պարտք ամենայն քաղցր են սիրողին : “ Սիրեա, և զոր ինչ միանգամ հաճոյ թուեսցի քեզ՝ կատարեա , , ոմն յեկեղեցւոյ վարդապետացն քարոզէր . զի չեն այլ ինչ կամք սիրողին՝ բայց ի կամաց սիրեցելոյն : Ս՛վ օրէնք սիրոյ, օրէնք վսեմ և սքանչելի, որ այն ինչ իցէ զոր զլասցի քեզ ճշմարիտն քրիստոնեայ : Բստ օրինակի վարդապետին անցանէն նոքա յաշխարհի ի բարիս գործել : Վըթութիւն իմն անսահման, որպէս և անսահման է որ շնչէ զայն ի նոսա Բստուած, կենագործէ զամենայն գործս նոցա, լցուցանէ զմիտս նոցա բովանդակ, և զզգացմունս նոցա արգասաւորէ : Ս՛ի թէ անձանց ինչ կեան դոքա, եթէ վասն այլոց արդեօք . տես զիարդ ի թիկունս սրանան ամենայն ցաւոց մարդկութեան . տես զնոսա զի հանգոյն սամարացւոյն արկանեն զիւղն պատուական ի վերս եղբարց իւրեանց : Ոչ մի ինչ լբանէ զնոսա, և չիք ինչ որ զնոսա պարտասիրցէ . որչափ և թշուառական իցես, այնքան առաւել սիրելի նոցին լինիցիս : Վանձք նոցա ի ժառանգութիւն են տնանկաց . կեանք նոցա, ճիգն, արգահատանք, արտասուք, հասարակաց են ամենեցուն որոց կրիցեն : Եղբա՛ս իցես դու, հիւանդ, նըւազեալ ի զօրութենէ . աղէ եկ, դիւրեսցեն քեզ նոքա . վէրս ինչ ծածուկս զգայցէ սիրտ քո, զոր ցանկալի իցէ քեզ ի դառն գթութենէ անձնասէր մար-

դասիրութեանն ծածկելոյ, ընթա, անպատում իմն միսթարութեամբ լըցուցեն սոքա զսիրտ քո, որ ամբոսցէ զաղէտս քո և ի մոռացոնս դարձուցէ քեզ զնոսա : Ս՛ասն նոցա չիք որ յաշխարհի ոսոխ, և չիք որ օտար . զմարդիկ և եթ խնդրեն նոքա : Եթէ յանցեար ինչ երբէք, աներկիւղ յառաջ մատիր, սուրբ են ի թշնամանիչ կըշտամբանաց շրթունք նոցա, արգահատեսցեն քեզ, արտասուակցորդ լիցին ընդ քեզ, տկարս իբրեւ զքեզ դաւանեսցեն զանձինս իւրեանց, և քաղցրաժպիտ յուսոյն շրթամբք ցուցցեն քեզ զՓրկիչն հասարակաց : Հարք առաքինիք, որդիք սիրասունք, փեսայք զգաստք, մտերիմ բարեկամք, և հպատակք են հաւատարիմք . և որպիսի զօրութիւն է նոցա . սակայն և այնպէս ոչ միայն ոչ հպարտանան ի վերայ անձանց, այլ և հեծեն անդադար ընդ անարժանութիւն իւրեանց . զանձինս իբրեւ զծառայս անպիտանս առ ոչ ինչ համարին, և յառատաբաշխ ողորմութենէ անտի անսպառ բարութեանն զփոխարինացն ընդունել ակն ունին տրիտուր զխոստացեալն առ նոսա : Բաժանեալք յերկրաւորն բարեաց՝ երկնաւոր հայրենեայն են ցանկացողք, յոր յառաջեալ կարապետեաց նոցա Վրկիչն : Վատիւք, հաճոյք, ճոխութիւնք, նա զի և ամենայն իրք աշխարհի ոչինչ են առաջի նոցա . ոչ զմին աստի սիրեն նոքա, և ոչ այլում իմիք փափագեն, բայց վշտացն խաչի : Բարտասուք՝ ցող խնդութեան են նոցա . գձձութիւնք՝ փառք . տանջանք՝ մահիճ հանգստեան : Բ՛ժ ապտակ յաջոյ ծնօտս նոցա, և ահա անդէն դարձուցեն քեզ զմիւսն . բարձ ի նոցանէ զբաժկոն, և զշապիկս շնորհեսցեն քեզ մտադիւր : Ս՛տարանդի հալածեա զնոսա, արկ զնոսա ի բանտի, բարձ զկեանս նոցա կտտամահ քերանօք . նոքա առ մեղսաբաւիչն Բստուած աղեքս արկցեն վասն քո . և քաղցր նոցին բարբառք՝ օրհնութիւն լիցին ձայնք : Բայլ աղէ մարգինի իցեն սոքա, զօրոց են բանքս . ոչ, այլ աշակերտք Վրիս-

տոսի : Ար մարդկային իմն գիւտս հա-
մարիցի զկրօնս , հասպա ելցէ նա և ա-
սիցէ . Սարթ էր և ինձ զսոյն հնարել
վարդապետութիւն , փոխել զքնութիւն
մարդոյն , և ստեղծել զհաւատս , զհոյս
և զվեր :

ՏԸ ԼՂ ՄԲՆԵ

ՊԼՏՄՈՒԹԻՒՆ

Տամիան՝ Լուդովիկոս ժեյիս դաւաճանք :

Ինչեալ դարուն կէսերը՝ Վաղղիոյ
մէջ հասարակաց մտաց խռովութիւն
ու այլալուծիւն մը կար , որ երթալով
օր օրուան վրայ կը զայրանար : Յանսե-
նեանք ու Սոլինեանք անհատնումովէ-
ճերով իրարու հետ կը հակառակէին .
խորհրդարաններն ու կղերը կրօնական
ու քաղաքական կարգերու վրայօք յայտ-
նի թշնամութեան հետ էին իրարու
մէջ . կառավարութիւնը իշխանութիւն
յուզուցած էր երկու կողմնակցութիւն-
ներուն վրայ ալ , և անոնց գծաութիւն-
ները աւելի բորբոքելու առիթ եղած
էր . տէրութեան եկամուտները նուա-
զած ու գէշ վիճակի մէջ էին . սակերը
սաստիկ ծանրացած էին ժողովրդեան
վրայ , և Բնգղիոյ դէմ պատերազմն ալ
ձախողութիւններով առաջ կ'երթար :
Բնակով ժողովրդեան մէջ ընդհանուր
մեծ տագնապութիւն մը կար տէրու-
թեան դէմ , ու ու իցէ բանի չհանե-
լով՝ սաստիկ կը գրգռուէին , որովհետեւ
այսպիսի խեղճ՝ վիճակի մը մէջ շատ
դժուարին էր որ կարենար պետութիւ-
նը ճարտար կերպով մը դառնացեալ
սրտերու բարկութիւնը ինջեցնել . ա-
մենայն տեսակ բնաւորութիւն ունե-
ցող մարդիկ յանդգնական արհամար-
հութեամբ մը լեցուած էին , երիտա-
սարգներուն երեւակայութիւնը տաք-
ցած էր , միտլ բանիւ՝ ամենքը անհան-
գիստ էին . և ոչ միայն պաշտօնէից ,
այլ մինչև թագաւորին վրայ գանգատ-
նին կը բարձրացնէին :

Բայսպիսի դրքի մը մէջ եղած ատեն
Վաղղիա , 1757 տարւոյն յունուարի
5էն 1 ուղովիկոս ժե Վաղղիոյ թագա-
ւորը իրիկուան վեցին միջոցները կ'եր-
թար կառք մտնելու Վերսայլէն՝ Վրիա-
նոն դառնալու համար . մէյ մ' ալ յան-
կարծակի մարդ մը արքունի պահա-
պաններուն ու զուիցերացւոց բազմու-
թիւնը ճղքելով՝ առաջ անցաւ , և Բյ-
էն դքսին ու թագաւորին անդրանիկ
որդւոյն հետ զարնուելով՝ հասաւ թա-
գաւորին , ու անոր աջ կողմը դանա-
կով մը հարուած տուաւ : Եւղովի-
կոս մէկէն այլալուծ պուռաց . « Զեռ-
քով սաստիկ հարուած մը տուաւ մէկը
ինձի » . ետքը ձեռքը մարմնոյն վրայ
տանելով , ու հանելու ատեն տեսնելով
որ արիւնով զանգուեր է՝ « Ա իրաւո-
րուեր եմ » ըսաւ : Եւյն միջոցին դար-
ձաւ ետեւը մէյ մը նայեցաւ , ու մարդ
մը տեսնելով , որ անշարժ կեցեր էր՝
զլիարկը գլուխը , « Բսիկայ է զիս զար-
նողը , կանչեց . բռնեցէք զինքը , բայց
ամենևին փնաս մը մի ընէք իրեն » :
Վանակը բարեբաղդաբար մտն անդին
անցած չէր . անոր համար թէպէտ բո-
լոր Վերսայլ սկզբան սաստիկ տխրեցաւ ,
բայց լսելով որ թագաւորին կեանքը
վտանգի մէջ չէր՝ ամենքը հանգարտե-
ցան . և իրաւցընէ հարուածը հետեանք
մը չունեցաւ :

Բայս մարդասպանը , որ մէկէն բռն-
նուեցաւ , կը կոչուէր Ռոսկերդ Փրան-
կիսկոս Տամիան . ծնած էր 1715 տա-
րւոյն Բա քաղաքին թեմին մէջ , ու
ստորին աստիճանէ էր : Պղտիկուցմէ
'ի վեր մոլեկան յօժարամտութիւններ
կը ցուցնէր , որով Սաբանայ Ռոսկերդ
անունն առած էր . ծառայութեամբ
անցուց իր կենաց մէկ մասը , ու այն
միջոցին գողութիւններ և ուրիշ պա-
խարակելի գործողութիւններ ալ կ'ը-
նէր : Շատ տուններէ վանտուեցաւ իր
զինովութեանը , անհաւատարմութեա-
նը , յանդուգն ու կռուարար կերպին
համար . և վերջապէս պարապօրդ ա-
ռանց գործողութեան մը կ'անցնէր ի-
րեն կեանքը , իր վերջի տէրէն գողցած